

Danuta Guzal-Dec

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Rola władz lokalnych w procesie *collective learning* na przykładzie samorządów gmin przyrodniczo cennych województwa lubelskiego¹

Streszczenie. Celem pracy było zdefiniowanie potencjalnej roli władz samorządowych gmin przyrodniczo cennych w procesie *collective learning* oraz zdiagnozowanie aktywności w tym obszarze władz samorządowych reprezentujących gminy przyrodniczo cenne województwa lubelskiego. Zdefiniowano obszary aktywności władz lokalnych w procesie *collective learning*, takie jak: tworzenie wiedzy indywidualnej w urzędzie gminy, synergia wiedzy indywidualnej w urzędzie gminy, tworzenie warunków do wymiany wiedzy między urzędem a podmiotami otoczenia. Wykazano, że władze samorządowe gmin przyrodniczo cennych województwa lubelskiego w niedostatecznym stopniu wykorzystują możliwości kreowania procesu *collective learning* we wspieraniu zrównoważonego rozwoju lokalnego.

Słowa kluczowe: czynnik wiedzy, proces *collective learning*, lokalne władze samorządowe, gminy przyrodniczo cenne

Wstęp

Rozwój lokalny to charakterystyczna kategoria rozwoju społeczno-gospodarczego. Jest to proces bardzo złożony, na którego kierunek ma wpływ zarówno wiele podmiotów znajdujących się na danym terytorium, jak również wiele czynników. Specyficzny i niezwykle cenny we współczesnych warunkach gospodarowania czynnik rozwoju stanowi wiedza. Powinna być ona impulsem do grupowego podejmowania działań służących poprawie życia społeczności lokalnej. Posługiwanie się wiedzą i jej wykorzystanie powinno wносить wartość dodaną we wspólnotę lokalną, a to wymaga specyficznych cech władz samorządowych. Dla rozwoju lokalnego potrzebna jest bowiem wiedza zintegrowana, wpływająca na sukcesy całego systemu lokalnego. Posługiwanie się wiedzą powinno być innowacyjne. Zdolność do generowania innowacji o charakterze nie tylko technicznym czy technologicznym, ale przede wszystkim organizacyjnym (organizacje sieciowe) wydaje się być miarą posiadanej i wykorzystywanej wiedzy całego lokalnego systemu społeczno-ekonomicznego. Wiedza i innowacje stanowią potwierdzone źródło przewagi konkurencyjnej. Skumulowanie wiedzy formalnej i nieformalnej, oprócz kapi-

¹ Opracowanie przygotowano w ramach projektu badawczego nr 2011/01/D/HS4/03927 pt. „Ekologiczne uwarunkowania i czynniki rozwoju funkcji gospodarczych na obszarach przyrodniczo cennych województwa lubelskiego” finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

tału ludzkiego i społecznego, stanowi najważniejszy element potencjału endogenicznego gminy².

Jak podkreśla J. Kot, poziom edukacji społeczeństwa, posiadane umiejętności i kwalifikacje oraz ich różnorodność należą do kategorii miękkich determinant rozwoju, stanowiąc ten czynnik, który wpływa bezpośrednio na poziom wykorzystania pozostałych determinant³. W świetle powyższych rozważań należy uznać czynnik wiedzy, ale także zdolność do synergii i wykorzystania wiedzy w procesach gospodarowania jako podstawowy katalizator rozwoju lokalnego.

Władze samorządowe są niekwestionowanie głównym podmiotem stymulowania procesów rozwojowych⁴, ale jako reprezentanci społeczności lokalnej powinny uwzględnić i określić miejsce tej społeczności w wyznaczaniu wizji i celów rozwoju. W koncepcji zrównoważonego rozwoju, w przeciwieństwie do paradygmatu globalizacyjnego, zwraca się uwagę na podmiotowość lokalnej społeczności⁵. Zrównoważony rozwój powinien opierać się na mechanizmach rozwojowych, których istotą jest „uczestnictwo samych zainteresowanych w formułowaniu i aplikacji strategii rozwojowej we współpracy z innymi aktorami społecznymi”, zarówno lokalnymi, jak i zewnętrznymi⁶.

Szukając czynników i mechanizmów kształtowania zrównoważonego rozwoju, należy odnieść się do zaproponowanej przez H. Rogalla koncepcji człowieka współpracującego – *homo cooperativus*. Z kolei S. Czaja wymienia *homo cooperativus* wśród pojęć tworzących kategorialną strukturę paradygmatu ekonomii zrównoważonego rozwoju⁷.

Według H. Rogalla *homo cooperativus* to typ człowieka, który potrafi powściągnąć swoją interesowność i działać również dla dobra wspólnoty z pobudek idealistycznych. Takie zachowania wykrystalizowały się w trakcie ewolucji jako dające przewagę. Ludzie, którzy są do nich zdolni, mogą rozwinąć w sobie gotowość do współpracy i przejęcia od-

² A. Łuczyszyn: Nowe kierunki rozwoju lokalnego ze szczególnym uwzględnieniem peryferyjnych ośrodków w metropoliach, Wyd. Fachowe CeDeWu, Warszawa 2013, s. 129.

³ J. Kot: Zarządzanie rozwojem gmin a praktyka planowania strategicznego, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003, s. 26–28.

⁴ Por. m.in.: E.J. Blakely: *Planning local economic development. Theory and practice*, SAGE Library of Social Research, London 1989, s. 40 i dalsze; R. Broszkiewicz: *Mechanizmy i instrumenty sterowania procesami rozwoju gospodarki lokalnej i samorządowej w Polsce*, [w:] *Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce*, PN AE we Wrocławiu nr 734, Wrocław 1996; J. Reijnen: *The role of local authorities in fostering local initiatives (compared with experiences in other countries)*, [w:] *Local initiatives. Alternative path for development*, A. Sutton (red.), Presses Interuniversitaires Europeennes, Maastricht 1987.

⁵ G. Lawrence: *Promoting Sustainable Development. The Question of Governance*, [w:] *New Directions in the Sociology of Global development*, F.H. Buttel, P. McMichael (red.), *Research in Rural Sociology and Development*, 2005, t. 11, Elsevier Amsterdam; Ch. Ray: *Neo-endogeneous rural development in the UE*, [w:] *Handbook of Rural Studies*. P. Clocke, T. Marsden, P. Mooney (red.), Sage, London 2005.

⁶ K. Gorlach, T. Adamski: *Koncepcja rozwoju neo-endogennego, czyli renesans znaczenia wiedzy lokalnej*, [w:] *Socjologia jako służba społeczna. Pamięci Władysława Kwaśniewicza*, K. Gorlach, M. Niezgodą, Z. Seręga (red.), Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007, s. 137–150.

⁷ S. Czaja: *Nowe kategorie ekonomiczne w teorii zrównoważonego i trwałego rozwoju*, [w:] *Teoretyczne aspekty ekonomii zrównoważonego rozwoju*, B. Poskrobko (red.), Wyd. WSE w Białymstoku, Białystok 2011, s. 158–166.

powiedzialności za innych (wartości etyczno-moralne). Liczne przykłady z historii człowieka świadczą o przewadze, jaką dają działania wspólnotowe⁸.

Jak zauważa M. Słodowa-Hełpa, jednym z czynników decydujących o zrównoważonym rozwoju jest wytworzenie sprawnych mechanizmów współpracy pomiędzy głównymi podmiotami życia społeczno-gospodarczego, czyli samorządem, przedsiębiorcami, instytucjami pozarządowymi, konsumentami. Istotne są przy tym zarówno powiązania formalne, bazujące na funkcjonujących instytucjach, jak i nieformalne, uzależnione w dużym stopniu od istniejącego kapitału społecznego, komunikacji i mobilizacji społecznej⁹.

Proces *collective learning* – zbiorowego uczenia się – może odnosić się do różnych koncepcji: często używany jest jako termin dotyczący ogólnie wszystkiego, co jest oparte na współpracy, współdziałaniu itd. Termin ten może być również używany w odniesieniu do projektów pedagogicznych, które cechują się zbiorowym działaniem, czyli pewnymi formami udostępniania wiedzy, w których zespoły pracują nad własnym projektem, ale czasami muszą się angażować w wymianę informacji¹⁰.

Skumulowana wiedza formalna i nieformalna stanowi bodziec do tworzenia i dyfuzji innowacji, które stanowią potwierdzone źródło przewagi konkurencyjnej i najważniejszy element potencjału endogenicznego gminy¹¹. Inicjowanie i kreowanie procesów rozwojowych wymaga uruchomienia współpracy w celu pełniejszego wykorzystania zasobów lokalnych, w tym zasobów wiedzy. Rozwój powinien być skierowany na osiągnięcie zbiorowych celów społeczności lokalnej i przez nią współtworzony.

Celem pracy było zdefiniowanie potencjalnej roli władz samorządowych gmin przyrodniczo cennych w procesie *collective learning* oraz zdiagnozowanie aktywności w tym obszarze władz samorządowych reprezentujących gminy przyrodniczo cenne województwa lubelskiego. Przyjęto hipotezę, że władze samorządowe gmin przyrodniczo cennych województwa lubelskiego w niedostatecznym stopniu wykorzystują możliwości kreowania procesu *collective learning* we wspieraniu zrównoważonego rozwoju lokalnego.

Materiał i metodyka badań

Realizacji przyjętego celu służyła analiza literatury przedmiotu oraz wyników badań empirycznych. Teren badania przeprowadzonego w 2013 roku stanowiło 30 gmin¹² z grupy

⁸ H. Rogall: *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka*, Wyd. Zysk i s-ka, Poznań 2010, s. 192–193.

⁹ M. Słodowa-Hełpa: *Zrównoważony rozwój a konkurencyjność. Wyzwania oraz dylematy*, [w:] *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*, D. Kiełczewski (red.), Wyd. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2009, s. 251.

¹⁰ M. De Laat, V. Lally, L. Lipponen, R.J. Simons: *Online teaching in networked learning communities*, *Instructional Science*, nr 35, s. 257–286.

¹¹ Szeroko poglądy te i opinie, prezentujące wpływ klastrów na konkurencyjność regionu, przedstawiono w: E. Łażniewska, M. Gorynia: *Konkurencyjność regionalna. Koncepcje-strategie-przykłady*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 93–105.

¹² Grupa 30 jednostek samorządowych wyłonionych w przywoływanych badaniach to: Janów Podlaski, Konstantynów, Józefów, Łukowa, Obsza, Dzwola, Janów Lubelski, Modliborzycze, Janowiec, Kazimierz Dolny, Wąwolnica, Kraśniczyn, Wilków, Dębowa Kłoda, Sosnowica, Stężyca, Lubycza Królewska, Susiec,

o najwyższej cennieści ekologicznej w województwie lubelskim, według wskaźnika opracowanego przez D. Guzal-Dec w ramach badania cennieści ekologicznej gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa lubelskiego¹³.

Zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu. Materiał badawczy stanowi 30 kwestionariuszy wywiadu z wójtami oraz pracownikami ds. ochrony środowiska w urzędach gmin. Ważnym źródłem informacji były także strategie rozwoju lokalnego oraz strony internetowe badanych gmin.

Rola władz samorządowych w procesie *collective learning*

Spółeczni aktorzy posługują się różnymi typami wiedzy opierającymi się na odmiennych założeniach na temat społecznej rzeczywistości, społecznej porządku i życia codziennego¹⁴. Wymienić można trzy podstawowe jej rodzaje: wiedza ekspercka – naukowa, menedżerska oraz lokalna – *local lay knowledge*. Wiedza lokalna wywodzi się z długotrwałych doświadczeń danej zbiorowości i utrwalana jest poprzez lokalne tradycje, praktyki i zwyczaje. W procesie rozwoju zasadne jest, żeby aktywować i łącznie wykorzystywać wszystkie wskazane rodzaje wiedzy¹⁵.

Władza lokalna często nie dysponuje wystarczającymi informacjami na temat szeregu kwestii, o których musi decydować. Wiedza na ten temat jest natomiast w posiadaniu innych, często nieformalnych przedstawicieli społeczności lokalnych – liderów, działaczy organizacji pozarządowych zajmujących się konkretnymi, bliskimi mieszkańcom problemami. Brak dostępu do informacji, którymi dysponują te podmioty, i wielowymiarowej partycypacji w podejmowanych decyzjach oraz ich realizowaniu nie umożliwia obiektywnej diagnozy sytuacji społeczności lokalnej oraz wypracowania i wdrożenia efektywnej strategii rozwoju¹⁶.

Dzięki zwiększeniu udziału obywateli w zarządzaniu (realizacji koncepcji *governance*) realizowane przez władze działania mogą lepiej odpowiadać na potrzeby różnych grup społecznych. Wykorzystanie potencjału społecznego podmiotów lokalnych przyczynia się do podniesienia konkurencyjności danej jednostki terytorialnej i pozytywnie wpływa na poziom legitymizacji władz lokalnych¹⁷.

Tarnawatka, Tomaszów Lubelski, Rossosz, Sławatycze, Urszulin, Włodawa, Adamów (zamojski), Kraśnobród, Łabunie, Skierbieszów, Stary Zamość, Zwierzyniec.

¹³ D. Guzal-Dec: Operacjonalizacja modelu Presja – Stan – Reakcja w badaniu cennieści ekologicznej gmin wiejskich na przykładzie województwa lubelskiego, *Annual Set the Environment Protection/ /Rocznik Ochrona Środowiska* 2013, T. 15, nr 3, s. 2925–2941.

¹⁴ M. Klekotko: Społeczność obywatelska a rozwój zrównoważony wsi. Podejście poznawcze, [w:] *Spółeczne aspekty zrównoważonego rozwoju wsi w Polsce. Partycypacja lokalna i kapitał społeczny*, H. Podedworna, P. Ruskowski (red.), Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008, s. 21–37.

¹⁵ T. Adamski: Pomiedzy zaufaniem a kontrolą – rola wiedzy lokalnej w pilotażowym programie LEADER w Polsce, [w:] *Spółeczne aspekty zrównoważonego rozwoju wsi w Polsce, Partycypacja lokalna i kapitał społeczny*, H. Podedworna, P. Ruskowski (red.). Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008, s. 93.

¹⁶ K. Zajda, A. Kretek-Kamińska: Wykorzystanie zasobów lokalnych grup działania, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014, s. 109–110.

¹⁷ Ibidem.

Jednocześnie władze samorządowe same powinny dysponować określonym zasobem wiedzy eksperckiej i – o ile to możliwe – menadżerskiej, aby potencjał ten wykorzystywać w podejmowanych decyzjach strategicznych i przekazywać społeczności lokalnej w różnorodnych formach komunikacji społecznej. Wiedza ekspercka powinna dotyczyć tych obszarów, które wiążą się ze specyfiką funkcjonowania określonego typu gminy. W przypadku gmin przyrodniczo cennych wskazane jest zatem posiadanie przez władze samorządowe i pracowników zajmujących się problematyką ochrony środowiska w urzędzie wykształcenia przyrodniczego i rozwijanie wiedzy w tym kierunku. Odpowiedni poziom wiedzy eksperckiej powinien być zatem osiągnięty także przez kadrę urzędu zajmującą się sprawami ochrony środowiska w gminie. Wiedza ta powinna być rozwijana na podstawie dostępnego systemu doskonalenia zawodowego w tym obszarze oraz pozyskiwania wiedzy od różnych instytucji i organizacji zajmujących się statutowo kwestiami ochrony środowiska. Rozwój indywidualny pracowników urzędu i władz samorządowych można zatem uznać za początkowy etap w procesie zbiorowego uczenia się.

Kolejny etap działań podejmowany w ramach procesu *collective learning* to upowszechnianie wiedzy posiadanej przez władze samorządowe (i pracowników) w ramach struktur samorządowych i tworzenie „skumulowanego” zasobu wiedzy w urzędzie. W celu zwiększenia własnego potencjału wiedzy samorząd powinien odpowiednio organizować pracę Rady Gminy (tworzenie stałych komisji ds. ochrony środowiska/rozwoju gospodarczego/wybranej funkcji/kierunku rozwoju). Zalecane jest także przekazywanie wiedzy między władzą wykonawczą i personelem wykonawczym a reprezentantami władzy uchwałodawczej: wójtowie/burmistrzowie – pracownicy urzędu – radni – sołtyśi, poprzez na przykład organizację wykładów i szkoleń dotyczących zagadnień środowiskowych dla radnych i sołtysów.

Kolejnym i ostatnim etapem przepływu i upowszechniania się różnych typów wiedzy jest tworzenie forów współpracy/wymiany informacji między władzą i urzędem a otoczeniem lokalnym, ale i ponadlokalnym, w tym zwłaszcza przedstawicielami społeczności lokalnej – wymiana informacji w układzie: sektor publiczny – prywatny – społeczny. Forum takiej współpracy i wymiany wiedzy niewątpliwie są lokalne grupy działania (LGD), które umożliwiają przepływ informacji, dobrych praktyk, w tym dyfuzję innowacji, także na bazie doświadczeń innych samorządów współtworzących w ramach LGD.

Na podstawie powyższych rozważań można zatem zaproponować mechanizm obrazujący oddziaływanie lokalnych władz samorządowych poprzez *collective learning* na proces rozwoju lokalnego gmin przyrodniczo cennych przedstawiony na rysunku 1. Model ten jest właściwy także dla innych typów gmin, a jego ogólne ramy konstrukcyjne mają charakter uniwersalny. Należy jednocześnie wskazać, że uwzględniając specyfikę gmin przyrodniczo cennych i częste ryzyko pojawiania się konfliktów utrudniających procesy gospodarowania, powstających na styku makrosystemu społeczeństwo – gospodarka – środowisko naturalne, wskazane jest posiadanie i przekazywanie przez władzę samorządową i pracowników urzędu rzetelnej wiedzy na temat przyrodniczych warunków gospodarowania.

Rysunek 1. Oddziaływanie lokalnych władz samorządowych poprzez *collective learning* na proces rozwoju lokalnego gmin przyrodniczo cennych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

W tabeli 1 przedstawiono informacje na temat aktywności badanych władz samorządowych gmin przyrodniczo cennych województwa lubelskiego w procesie *collective learning*.

Tabela 1. Aktywność badanych władz samorządowych gmin przyrodniczo cennych w procesie *collective learning*

Obszary działań	Działania	Liczba wskazań
Tworzenie bazy wiedzy indywidualnej w urzędzie	posiadanie wykształcenia przyrodniczego przez wójta/burmistrza	11 ^a
	posiadanie wykształcenia przyrodniczego przez pracowników zajmujących się sprawami ochrony środowiska w urzędzie	30
	szkolenia władz w zakresie tematyki ochrony środowiska	21
	szkolenia władz w zakresie tematyki funkcjonowania obszarów chronionych	19
	szkolenia pracowników w zakresie tematyki ochrony środowiska	28
	szkolenia pracowników w zakresie funkcjonowania obszarów chronionych	24
	udział pracowników w szkoleniach z zakresu zarządzania	14
	pozyskiwanie informacji o środowisku naturalnym od instytucji naukowo-badawczych	15
	pozyskiwanie informacji o środowisku naturalnym od Ministerstwa Środowiska	25
Tworzenie forum wymiany wiedzy wewnątrz urzędu	tworzenie stałych komisji rady gminy ds. ochrony środowiska/rozwoju gospodarczego/wybranej funkcji rozwoju	16
	organizacja wykładów i szkoleń dotyczących zagadnień środowiskowych dla radnych i sołtysów	13
Tworzenie forum wymiany wiedzy na zewnątrz urzędu	udział mieszkańców w tworzeniu strategii rozwoju	26
	udział władz samorządowych w tworzeniu strategii rozwoju	30
	udział ekspertów zewnętrznych w tworzeniu strategii rozwoju	9
	tworzenie warunków do debaty z NGO, np. poprzez samoocenę jakości współpracy JST i NGO, a także wdrażanie standardów współpracy	2
	współpraca w zakresie działań proekologicznych z mieszkańcami	9
	stała współpraca samorządu/społeczności lokalnej z instytucjami naukowymi, np. w ramach klastra	2
	doświadczenie we współpracy międzysektorowej poza LGD	10
	wyjazdy studyjne władz samorządowych związane z kwestiami ochrony środowiska	9

^a W tym 10 wyższe przyrodnicze.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań.

Analiza w obszarze indywidualnego rozwoju pracowników i władz samorządowych pozwala wskazać na:

- dosyć dobre przygotowanie merytoryczne pracowników zajmujących się sprawami ochrony środowiska w gminach i podjęcie przez nich dalszego doskonalenia zawodowego,
- niedostateczny w aspekcie posiadanego profilu wykształcenia poziom przygotowania merytorycznego władz samorządowych do zarządzania gminami przyrodniczo cennymi i potrzeba podjęcia aktywniejszego doskonalenia w tym zakresie,
- potrzeba aktywniejszej współpracy z instytucjami naukowo-badawczymi w zakresie pozyskiwanych informacji na temat problematyki środowiska naturalnego i jego ochrony.

Analiza aktywności w tworzeniu forum wymiany wiedzy wewnątrz urzędu wskazuje na jej niski poziom (około 50% wskazań dla poszczególnych działań) zarówno w obszarze przekazywania wiedzy na temat środowiskowych uwarunkowań funkcjonowania gminy między władzami i pracownikami, jak i w tworzeniu forów doradczych, takich jak komisje rad gmin w strukturach władz lokalnych. Tymczasem odpowiednia organizacja pracy radnych, przejawiająca się tworzeniem problemowych zespołów roboczych ds. rozwoju gminy i ochrony środowiska, umożliwiła poprawę kompetencji w zakresie realizacji polityki rozwojowej gmin przyrodniczo cennych. Powoływanie problemowych zespołów dotyczących strategicznych założeń rozwoju umożliwiło wyartykułowanie wspólnych kompromisowych celów rozwoju oraz przekazywanie wiedzy na etapie tworzenia najważniejszych strategicznych założeń rozwoju.

Tworzenie forum wymiany wiedzy na zewnątrz urzędu realizowane może być poprzez: współuczestniczenie w tworzeniu strategii rozwoju, współpracę ze społecznością lokalną w realizacji działań proekologicznych, tworzenie warunków do współpracy z NGOs oraz współpracę międzysektorową, w tym w ramach struktur klastrowych oraz LGD. Forum wymiany i zdobywania wiedzy stanowi także możliwość obserwacji podczas wyjazdów studyjnych władz samorządowych pewnych rozwiązań zrealizowanych zastosowanych na innym terenie.

W większości badanych gmin w tworzeniu strategii rozwoju lokalnego uczestniczyli przedstawiciele społeczności lokalnej, a zdecydowanie zbyt mały był udział ekspercki – wskazano go tylko w 9 gminach. Sporadycznie tworzono/udoskonalano warunki do debaty z NGOs, na przykład poprzez samoocenę jakości współpracy JST i NGO, a także wdrażanie standardów współpracy, oraz utrzymywano stałą współpracę samorządu z instytucjami naukowymi (np. w ramach klastra). Długoletnie doświadczenie samorządu we współpracy międzysektorowej (także poza strukturami LGD) wskazano w 9 gminach. Dosyć rzadko (9 wskazań) podejmowano działania proekologiczne we współpracy z mieszkańcami. Współpracę badanych samorządów gminnych w obszarze planowania i realizacji działań proekologicznych zarówno z mieszkańcami, jak i organizacjami proekologicznymi oraz ośrodkami naukowymi należy zatem uznać za niedostateczną.

Wyjazdy studyjne związane z kwestiami ochrony środowiska odbyło 9 wójtów/burmistrzów. W dwóch przypadkach był to zarówno wyjazd krajowy, jak i zagraniczny. Celem wyjazdów było zdobycie wiedzy i doświadczenia w zakresie gospodarki odpadami,

alternatywnych źródeł pozyskiwania energii, wdrażania i funkcjonowania obszarów Natura 2000 oraz możliwości wykorzystania warunków przyrodniczych do produkcji zdrowej żywności. Aktywność władz w tym obszarze poszerzania wiedzy, a tym samym podnoszenia świadomości ekologicznej nie była zatem optymalna. Niezwykle ważne wydaje się rozwijanie tej aktywności i promowanie wyjazdów studyjnych na przykład w ramach współpracy z gminami partnerskimi krajowymi czy zagranicznymi.

Podsumowanie

Analiza zebranego materiału badawczego pozwala na przyjęcie postawionej w pracy hipotezy badawczej, że władze samorządowe gmin przyrodniczo cennych województwa lubelskiego w niedostatecznym stopniu wykorzystują możliwości kreowania procesu *collective learning* we wspieraniu zrównoważonego rozwoju lokalnego.

Realizowane w praktyce działania we wszystkich trzech rozpatrywanych etapach procesu *collective learning* nie odpowiadały możliwościom oddziaływania. Indywidualna wiedza w urzędach nie była dostatecznie rozwinięta, a następnie skumulowana. Finalnie zaś w niedostatecznym stopniu tworzone warunki do przenikania się tej wiedzy z wiedzą podmiotów otoczenia: lokalną, ekspercką i menedżerską.

Ujawniono także występowanie obszaru problemowego polegającego na powstawaniu pewnych blokad między przekraczaniem kolejnych etapów w zaproponowanym w pracy modelu oddziaływania władz lokalnych w procesie *collective learning*. Blokada ta przy najprostszym jej zobrazowaniu polega na tym, że wiedza indywidualna w urzędzie (w tym obszarze wykazywano relatywnie największą aktywność) nie zostaje w nim odpowiednio skumulowana (tu aktywność znacznie mniejsza – około 50%), a finalnie w marginalnym zakresie realizowane były pewne rodzaje aktywności w ramach wymiany i kumulowania wiedzy między urzędem a podmiotami otoczenia. Postulowane jest zatem w aspekcie praktycznym uzupełnianie wskazanych luk poprzez zwiększenie aktywności w podejmowaniu wskazanych działań służących rozwojowi procesu *collective learning*, a w wymiarze naukowym dalsze diagnozowanie przyczyn powstawania tych luk.

Literatura

- Adamski T.: *Pomiędzy zaufaniem a kontrolą – rola wiedzy lokalnej w pilotażowym programie LEADER w Polsce*, [w:] *Społeczne aspekty zrównoważonego rozwoju wsi w Polsce. Partycypacja lokalna i kapitał społeczny*, H. Podedworna, P. Ruszkowski (red.), Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008.
- Blakely E.J.: *Planning local economic development. Theory and practice*, SAGE Library of Social Research, London 1989.
- Broszkiewicz R.: *Mechanizmy i instrumenty sterowania procesami rozwoju gospodarki lokalnej i samorządowej w Polsce*, [w:] *Gospodarka lokalna w teorii i w praktyce*, PN AE we Wrocławiu nr 734, Wrocław 1996.
- Czaja S.: *Nowe kategorie ekonomiczne w teorii zrównoważonego i trwałego rozwoju*, [w:] *Teoretyczne aspekty ekonomii zrównoważonego rozwoju*, B. Poskrobko (red.), Wyd. WSE w Białymstoku, Białystok 2011.

- De Laat M., Lally V., Lipponen L., Simons R.-J.: Online teaching in networked learning communities, *Instructional Science* 2007, No. 35.
- Gorlach K., Adamski T.: Koncepcja rozwoju neo-endogennego, czyli renesans znaczenia wiedzy lokalnej, [w:] *Socjologia jako służba społeczna. Pamięci Władysława Kwaśniewicza*, K. Gorlach, M. Niezgoda, Z. Seręga (red.), Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.
- Guzal-Dec D.: Operacjonalizacja modelu presja – stan – reakcja w badaniu cennej ekologicznej gmin wiejskich na przykładzie województwa lubelskiego, *Annual Set the Environment Protection/Rocznik Ochrona Środowiska* 2013, T. 13.
- Klekotko M.: Społeczeństwo obywatelskie a rozwój zrównoważony wsi. Podejście poznawcze, [w:] *Społeczne aspekty zrównoważonego rozwoju wsi w Polsce. Partycypacja lokalna i kapitał społeczny*, H. Podedworna, P. Ruszkowski (red.), Wyd. Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2008.
- Kot J.: Zarządzanie rozwojem gmin a praktyka planowania strategicznego, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2003.
- Lawrence G.: Promoting Sustainable Development. The Question of Governance, [w:] *New Directions in the Sociology of Global development*, F.H. Buttel, P. McMichael (ed.), *Research in Rural Sociology and Development*, Elsevier, Amsterdam 2005, p. 11.
- Łażniewska E., Gorynia M.: Konkurencyjność regionalna. Koncepcje – strategie – przykłady, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2012.
- Łuczyszyn A.: Nowe kierunki rozwoju lokalnego ze szczególnym uwzględnieniem peryferyjnych ośrodków w metropoliach. Wyd. Fachowe CeDeWu, Warszawa 2013.
- Ray Ch.: Neo-endogeneous rural development in the UE, [w:] *of Rural Studies*. P. Clocke, T. Marsden, P. Mooney (ed.), Sage, Handbook London 2005.
- Reijnen J.: The role of local authorities in fostering local initiatives (compared with experiences in other countries), [w:] *Local initiatives. Alternative path for development*. A. Sutton (ed.), Presses Interuniversitaires Europeennes, Maastricht 1987.
- Rogall H.: *Ekonomia zrównoważonego rozwoju. Teoria i praktyka*, Wyd. Zys i s-ka, Poznań 2010.
- Słodowa-Hełpa M.: Zrównoważony rozwój a konkurencyjność. Wyzwania oraz dylematy, [w:] *Od koncepcji ekorozwoju do ekonomii zrównoważonego rozwoju*. D. Kielczewski (red.), Wyd. Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2009.
- Zajda K., Kretek-Kamińska A.: Wykorzystanie zasobów lokalnych grup działania, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2014.

The role of local authorities in the process of collective learning, as exemplified by local authorities of natural valuable areas of the Lublin Voivodeship

Summary. The aim of the study was to: define the potential role of local municipal authorities in the process of collective learning within natural valuable areas and to diagnose the activity of local authorities representing the municipalities within the natural valuable areas of the Lublin Voivodeship in this respect. The following areas of the activity of local authorities in the process of collective learning have been defined: development of individual knowledge in municipality offices, synergy of individual knowledge in municipal offices, creating conditions for the process of knowledge exchange between the offices and the environment entities. It has been shown that local authorities of the municipalities within natural valuable areas of the Lublin Voivodeship do not sufficiently exploit the potential for creating the process of collective learning in fostering local sustainable development.

Key words: factor of knowledge, collective learning process, local self-government authorities, natural valuable municipalities